

Ана Ивковић
Институт за онкологију и радиологију Србије, Београд
ivkovic@ncrc.ac.rs

УДК 001

Критика наукометрије: наука или „научно новинарство“

La Serbie...deux points!!!

Сажетак

Наукометрија се бави проценом и оценом научног рада, објављених радова, користећи библиографске податке и њихову бројност – цитатни индекс и израчунавањем фактора утицаја (Impact factor IF). Impact Factor је средство – мерна вредност која мери квалитет научног часописа. За сада представља једини могући начин за евалуацију рада истраживача и научних радника. Такав начин евалуације предложио је и спровео Thomson Scientific's ISI Web of Knowledge. Колико је такав начин вредновања исправан и колико доводи до контрадикција, то добро знају сви који се баве научним радом и публиковањем радова. Неки од најчешћих проблема, који се намећу овим системом вредновања, описани су у овом тексту.

Кључне речи:

наукометрија, цитатни индекс, импакт фактор

Наука... Метар... Мерење... Наука на метар – ето постојеће наукометрије!

Ова рогобатница у први мах подсећа на јунака цртаног филма који се са шиваћим метром у руци хвали бројем својих књига на полици.

Ангажовање у науци се вреднује, али бављењу научним радом, као и напредовању у науци, претходи дуго учење.

Наукометрија се заиста бави мерењем тог напора – проценом и оценом, евалуирањем научног рада стручњака који се труде да иду у корак са савременим достигнућима, учествују у новим пројекти-

ма, објављују књиге и научне радове у реномираним часописима.

Један од битних параметара за евалуацију научног рада је сабирање цитата научних радника, такозвани – *цитатни индекс!*

Шта је основ за грађење цитатног индекса?

У зависности од цитираности аутора, добија се и научно звање.

Долазимо до кључног проблема – колико је важно брижљиво одабрати часопис у којем ће се објављивати резултати научно-истраживачког рада?

То није нимало лако!

Свакако није исто објавити научно дело у високорангираном часопису или у часопису без фактора утицаја.

С друге стране, колико је једном часопису потребно да стекне фактор утицаја што га сврстава међу најбоље?

Много труда и уложеног рада потребно је да се покрене часопис, да се позову аутори на сарадњу, као и време да се стекне читалачка публика којој ће ти радови бити значајни за научну праксу.

Ко је дакле задужен да вреднује часописе и по којим критеријумима се врши рангирање?

Thompson Reuters – ISI Web of Knowledge <http://www.isiweb.org/knowledge.com/>

Потребно је, такође, да уредници часописа одговоре и на захтеве према критеријумима ISI Thompson Scientific (The Institute for Scientific Information® (ISI®)) http://www.thomsonreuters.com/business_units/scientific/free/essays/impactfactor/

Испуњавање стандарда ових институција омогућава поједином часопису да буде сврстан на листу релевантних међународних публикација попут листе SCIE (Scientific Citation Index Expanded).

То подразумева редовно излагање часописа, научну актуелност референци на које се позивају аутори (по могућности не старије од 2000. године), избегавање аутоцитата, адекватна бројност цитираних радова и др.

Улазак на SCIE листу само је први корак.

Потребно је да прођу две године како би било извршено прво израчунавање импакт фактора (фактор утицаја: број цитираних радова подељен са бројем објављених радова у протекле две године).

Тек тада је публикација сврстана на планетарну научну сцену – часопис је стекао међународни углед и улази на „величанствену“ JCR листу Journal Citation Report у оквиру Web of Science цитатне базе.

Међународни часописи се бодовањем даље рангирају на следећи начин: међународни часопис доноси три поена, истакнути међународни часопис пет поена, а врхунски међународни часопис – осам поена.

Овај процес наизглед заиста делује сасвим исправно.

Али данас се могу наћи бројни радови на тему проблематичне исправности оваквог евалуирања научних радова, јер оно некада не приказује реално оцењивање научника – напротив, доноси многе контрадикторности.

Овакав „лов на поене“ довео је и до неконтролисаног умножавања радова без ауторског одобрења претходног издавача, плагијаризма, па и до великог броја радова са лажним подацима.

Сви ти радови објављивани су такође у високо ранжираним часописима. Бесомучна трка за поене проузроковала је и „цитираност по принципу реципроцитета“: „Ја цитирам тебе, ти цитирај мене“.

Шта саветовати нашим младим истраживачима?

Да ли да, угледајући се на старије и искусније колеге, јуре поене додајући *accelerando* својој каријери како би што пре стекли звање, објављујући искључиво у међународним часописима?

Ако при том занемарују објављивање радова у домаћим часописима пред домаћу научну јавност, постављам питање:

Чему српски часописи ако Срби не објављују у њима...!?

Искуство показује да је феномен „лова на поене“ планетарно присутан, али су њиме најоптерећеније мале земље и земље у развоју.

Додатну проблематику научне праксе у Србији представљају случајеви наших научника – повратника који, и поред стеченог угледа у иностранству, тешко долазе до радног места у својој земљи, јер њихов стручни и научни рад Министарство за науку не валоризује на прави начин – не признају се чак ни радови на основу којих су добијали позиве за предавања на угледним универзитетима у иностранству.

Најновији низ проблема у области наукометрије представља пракса нових информационих технологија. Компликације настају појавом покрета за отворени приступ – Open Access, који се увукао у сваку пору науке.

Свима доступни часописи, e-journals, представљају информациону експлозију у свету науке, јер услед ограниченог приступа електронским сервисима, овај вид часописа са free access-ом, доводи до

брже размене научних информација и искустава широм света (PLOS ONE <http://www.plosone.org/>).

Међутим, поред свих предности, неки од најреномиранијих Интернет часописа немају фактор утицаја, дакле не постоји „фактор науке“, али не што га не заслужују, већ зато што уредницима до тога није стало.

Важан је само квалитет рада.

“...the most effective and fair analysis of a person’s contribution derives from a direct assessment of individual papers, regardless of where they were published.” (P. Campbell)

Дакле, шта нам је потребније и шта нам је чинити:

РАЗВИЈАТИ НАУКУ или „НАУЧНО НОВИНАРСТВО“?

Abstract

Scientometry is a field of science that means evaluation of scientific work using Citation Index according to the citation account. The Impact Factor (IF), as a measure of quality of published work, is the unique tool for evaluation of scientific journals. Every day we read about assessment of researchers’ articles and criticism about value of scientific work using IF and the validity of that tool as valid as Thompson Scientific’s claims and how much irregularity and contradictoriness the IF measurement brings?

Key words:

scientometry, citation index, Impact Factor

ЛИТЕРАТУРА

1. Šestak, J. “Is Scientometry harmful. What we can expect from bibliometric research?”. *ICTAC News* (1999). <http://ictac.org/ictacnews/articles/dec99/revart18.pdf> (преузето 24. 3. 2009).
2. Lawrence, P. “The politics of publication”. *Nature* 422 (2003): 259–261.
3. The PLoS Medicine Editors. „The Impact Factor Game“. *PLoS Med* 3(6) e291(2006). doi:10.1371/journal.pmed.0030291 ; <http://www.iec.cat/1jcr/PlosMedicineImpactFactorGame.pdf> (преузето 21. 3. 2009).
4. *Citation Impact Center*. <http://science.thomsonreuters.com/citationimpactcenter/> (преузето 25. 3. 2009).
5. Dong, P. “The ‘Impact factor’ revisited“. *Biomedical Digital Libraries* 2(2005):7. doi:10.1186/1742-5581-2-7 <http://www.bio-diglib.com/content/2/1/7> (преузето 1. 2. 2009).
6. *On Journal Impact Factors*. <http://www.stanford.edu/~jhj1/cgi-bin/blog/?p=275> (преузето 20. 2. 2009).
7. Campbell, P. “Escape from the Impact Factor“. *Ethics Sci Environ Polit* 8 (2008):5-7.